

PROTOCOL ROND HET KERKELIJK AFSCHEID IN DE PAROCHIE LUMEN CHRISTI

Ten geleide

Het kerkelijk afscheid is een terrein waarop veel gebeurt. Om de gang van zaken hieromtrent voor alle betrokkenen goed te laten verlopen, is door het pastoraal team een protocol opgesteld. Hoewel het beoogt compleet te zijn, kunnen zich natuurlijk onvoorziene situaties voordoen. In dat geval kan contact worden opgenomen met het pastoraal team.

Elke parochiaan heeft recht op een waardig en goed verzorgd kerkelijk afscheid. We kunnen 4 momenten onderscheiden.

- avondwake
- afscheidsviering
- uitvaartviering met laatste aanbeveling ten afscheid
- begrafenis of crematie

Uitgangspunten:

1. Een uitvaart met direct daarna begrafenis of crematie blijft het uitgangspunt, al dan niet voorafgegaan door een avondwake op de vooravond. Dit is liturgisch en symbolisch de meest geëigende en beproefde vorm van kerkelijk afscheid.
2. Zoals gezegd impliceert de uitvaart dat er iemand wordt uitgevaren. Dat betekent dat begrafenis of crematie direct op de uitvaart volgt.
3. Het is van belang dat de liturgische momenten m.b.t. het kerkelijk afscheid herkenbaar zijn: elk heeft een eigen orde van dienst. Voorkomen moet worden dat er overlap of verdubbeling zit tussen de avondwake, afscheidsviering, de uitvaart en de begrafenis/crematie.

Bovenstaande is het aanbod vanuit de Parochie Lumen Christi. De uitvaartleiders zullen dit met de nabestaanden bespreken.

1. Avondwake

1.1. Algemeen

De avondwake komt voort uit de huisliturgie, d.w.z. het biddend waken (rozenkransgebed) bij de overledene door de nabestaanden. Om meerdere redenen heeft deze huisliturgie zich verplaatst naar het kerkgebouw. Eén aspect is in elk geval hetzelfde gebleven: de avondwake is een aangelegenheid van de nabestaanden, voorgegaan door (een) parochiële voorganger(s).

Een avondwake op de vooravond van een uitvaart is zoals gezegd een *wake*. De traditionele naam daarvoor is 'vigilie'. Een vigilie is een eenvoudige liturgische viering, die in het geval van de avondwake bestaat uit gebed, Schriftlezing en (psalm)gezing. De symboliek hiervan is dat de avond en de nacht het uur zijn van de heerschappij van

dood en duisternis, en tegelijk van de geboorte van nieuw leven en hoop op verrijzenis. Wie waakt/wakker blijft, doet dat in het vertrouwen dat het licht het duister uiteindelijk zal overwinnen en dat het laatste woord niet aan de dood is maar aan het leven. De paaswake is daarvan oorsprong. Tenslotte is ons geloof een opstandingsgeloof en in het teken hiervan nemen wij afscheid van een overledene, die – zo verwachten wij – mag delen in de verrijzenis van Christus. Ondanks de ruimte die er is voor het uitspreken en uitzingen van ons verdriet, krijgt dit geloof bij de avondwake, de uitvaart en de begrafenis/crematie het hoofdaccent.

De avondwake is gericht op datgene wat morgen komen gaat: de uitvaart. Behalve het Woord van de Schrift klinken in de avondwake ook persoonlijke woorden en is er ruimte voor andere persoonlijk gekozen elementen. Echter, vermeden moet worden dat de avondwake uitgroeit tot een uitvaart of verdubbelingen bevat ten opzichte van de uitvaart de andere dag. Daarom horen in de avondwake geen uitvaartrituelen thuis:

- Geen intocht of uittocht met de kist. De kist met de overledene staat, indien aanwezig, voorin de kerk.
- De overledene wordt niet bewierookt. Besprenkeling met wijwater kan wel.
- Er worden passende gebeden gebruikt, dus niet de gebeden die horen bij de uitvaart.
- In de avondwake kan een in memoriam worden gehouden.

Over het opbaren van een overledene in kerk tijdens een avondwake kunnen de locatieraden zelf richtlijnen opstellen die gelden voor de eigen geloofsgemeenschap.

Het pastoraal team en het parochiebestuur adviseren de mogelijkheid van opbaren tijdens een avondwake mogelijk te maken, als hiermee aan de wens van de nabestaanden kan worden tegemoetgekomen.

1.2. Praktische punten:

- 1.2.1. De avondwake wordt gehouden onder verantwoordelijkheid van de lokale avondwakewerkgroep, in samenwerking met de nabestaanden.
- 1.2.2. De avondwake in de locaties De Lutte, Denekamp en Ootmarsum is in principe altijd om 19.00 uur.
- 1.2.3. De avondwake in de locaties Beuningen, Lattrop, Noord-Deurningen en Tilligte is in principe altijd om 19.30 uur.
- 1.2.4. De geplande wekelijkse liturgische viering in de locatie komt te vervallen indien een avondwake op dat tijdstip zal plaatsvinden.
- 1.2.5. Als er gegronde redenen zijn tot aanpassing van de genoemde tijden, moet hierover met het pastoraal team worden overlegd.
- 1.2.6. Of er op zondagavond een avondwake kan zijn, moet worden nagevraagd bij de coördinator van de betreffende locatie, geloofsgemeenschap.
- 1.2.7. Het gebruik van een beamer is toegestaan, mits dit niet de aandacht en concentratie afleidt van de liturgie. Mensen moeten ruimte krijgen om te komen tot verstillen en gebed. Met name het tonen van beelden na afloop van de avondwake om de wachttijd van de condoleance op te vullen, kan een bruikbare methode zijn. Wel moet ervoor gewaakt worden dat het kerkelijk karakter van de viering gewaarborgd blijft.

2. Uitvaart

2.1. Algemeen

Een uitvaart kan een eucharistie- of woord- en communieviering zijn, of een viering van Woord en Gebed. Kenmerkend is dat de overledene wordt 'uitgevaren', d.w.z. uitgeleide wordt gedaan, waarna direct begrafenis of crematie volgt. De uitvaart wordt gehouden in de lokale kerk en wordt verzorgd door een pastor of door parochiële voorgangers.

2.2. Praktische punten:

2.2.1. Het is mogelijk dat pastores en parochiële voorgangers samen voorgaan, bijvoorbeeld als de betreffende pastor wel beschikbaar is voor de uitvaart maar geen tijd heeft om deze voor te bereiden; de parochiële voorganger(s) neemt/nemen dan de voorbereiding op zich. Op woensdagochtend zijn de leden van het pastoraal team niet beschikbaar voor uitvaarten.

2.2.2. Als er een pastorale relatie is van een overledene met een bepaalde pastor, dan kan de centraal uitvaartcoördinator (de vrijwilliger die de uitvaarttelefoon heeft en uitvaarten aanneemt en verder communiceert, hierna te noemen CUC) hierover de betreffende pastor polsen. Deze kan dan voor zichzelf beslissen of het voor hem mogelijk is in de uitvaart voor te gaan.

Met in het verleden vastgestelde afspraken rond de voorkeur voor een bepaalde voorganger, wordt naar vermogen rekening gehouden.

2.2.3. Als er geen pastor maar een parochieel voorganger voorgaat, dient het pastoraal team hiervan op de hoogte te worden gebracht.

Toelichting: in de regel zoekt de CUC eerst naar een pastor voor een uitvaart. Als er geen pastor beschikbaar is, wordt de lokale werkgroep benaderd. Vervolgens is het voldoende dat de CUC het pastoraal team hiervan op de hoogte brengt. Dit gebeurt doordat alle pastores per mail de gegevens van de uitvaartcoördinator krijgen. De CUC hoeft het pastoraal team dus niet om toestemming te vragen, want parochieel voorgangers zijn volwaardige voorgangers.

Verder is het niet aan kosters, locatieraadsleden en andere vrijwilligers om een oordeel te geven over de inzetbaarheid van parochieel voorgangers. De verantwoordelijkheid hiervoor berust bij het pastoraal team en de lokale werkgroepen.

2.2.4. De uitvaartviering zal in principe om 10.00 uur plaatsvinden bij een aansluitende begrafenis op het kerkhof. Bij een crematie zal het tijdstip voor de uitvaartviering worden aangepast aan het tijdstip van crematie.

2.2.5. Als een uitvaart in de middag wordt gehouden, dan begint deze in principe om 14.00 uur. Op zaterdagmiddag worden in principe geen uitvaarten gehouden i.v.m. het klaarmaken van de kerk voor de weekendvieringen.

2.2.6. In Ootmarsum kan i.v.m. de weekmarkt op donderdagochtend tot 14.00 uur geen uitvaart plaatsvinden. . In Denekamp geldt hetzelfde voor de woensdagmorgen. Het vaststellen van de aanvangstijd van de crematie is hiervan afhankelijk. Overleg hieromtrent vindt plaats tussen de CUC en de locatiecoördinator

2.2.7. Uitvaarten worden gehouden in de lokale parochiekerk. Willen nabestaanden een kerkelijk afscheid buiten het kerkgebouw bijvoorbeeld in de plaatselijke aula of in het crematorium, dan zijn pastores en parochieel voorgangers beschikbaar voor een viering van Woord en Gebed.

- 2.2.8. In overleg met de Zusters Franciscanessen van de H. Nicolaasstichting is besloten dat uitvaarten van parochianen in principe plaatshebben in de locale kerk en niet in de kapel van het klooster. Indien er sprake is van een langdurige verpleging of verzorging, een familiale of langdurige arbeidsrelatie van de overledene met het klooster, of als de overledene een naaste buurman/buurvrouw of noaber van de zusters is, kan dit door de uitvaartleider ter sprake worden gebracht bij de CUC. De Zusters en het pastoraal team zullen dan in onderlinge samenspraak een afweging maken.
- 2.2.9. Nabestaanden kunnen voor de uitvaart een eigen priester, diaken of pastoraal werker van buiten de parochie inbrengen, op grond van een pastorale, familiale of vriendschapsrelatie. Wel moet hierover eerst contact worden opgenomen met het pastoraal team. Verder moeten deze voorgangers van buiten de parochie contact opnemen met de lokale werkgroep, ook i.v.m. praktische zaken als het maken van een gedachteniskruisje. Indien mogelijk gaan zij samen met de werkgroep voor.
- 2.2.10. Ten aanzien van onconventionele wensen m.b.t. de liturgie (bijvoorbeeld koren van buiten de parochie) moet de CUC contact opnemen met degene die in de uitvaart voorgaat. Deze licht vervolgens de locatiecoördinator en eventuele andere betrokkenen in.
- 2.2.11. Het gebruik van een beamer is toegestaan, mits dit niet de aandacht en concentratie afleidt van de liturgie. Mensen moeten ruimte krijgen om te komen tot verstillings- en gebed. Met name het tonen van beelden na afloop van de avondwake om de wachttijd van de condoleance op te vullen, kan een bruikbare methode zijn. Wel moet ervoor gewaakt worden dat het kerkelijk karakter van de uitvaartviering gewaarborgd blijft.

3 Afscheidsviering op de vooravond van begrafenis of crematie

3.1. Algemeen

Sinds enige tijd is er een groeiende belangstelling te bespeuren voor een afscheidsviering op de vooravond van de begrafenis/crematie.

De afscheidsviering op de vooravond van begrafenis of crematie houdt het midden tussen een avondwake en een uitvaart. De orde van dienst van de afscheidsviering is die van een viering van Woord en Gebed. Zij wordt verzorgd door zowel pastores als parochieel voorgangers.

Voor het afscheid de andere dag, op de begraafplaats of in het crematorium, zijn zij ook beschikbaar.

3.2 Praktische punten

- 3.2.1 Het is van belang dat de liturgische momenten m.b.t. het kerkelijk afscheid herkenbaar zijn: elk heeft een eigen orde van dienst. Voorkomen moet worden dat er overlap of verdubbeling zit tussen de avondwake, de afscheidsviering, de uitvaart en de begrafenis/crematie.
- 3.2.2 Een afscheidsviering op de vooravond houdt het midden tussen een avondwake en een uitvaart. De orde van dienst van de afscheidsviering is die van een viering van Woord en Gebed.

- 3.2.3 De afscheidsviering op de vooravond van begrafenis of crematie kan worden geopend met een intocht met de overledene en wordt besloten met een uittocht met de kist. Naar wens kan behalve wijwater ook wierook worden gebruikt.
- 3.2.4 Net als in de avondwake of uitvaart kan een in memoriam worden gehouden en is er ruimte voor persoonlijke inbreng van de nabestaanden.
- 3.2.5 Een afscheidsviering op de vooravond wordt verzorgd door de pastor ofwel parochiële voorganger. Ook voor het afscheid de andere dag, op de begraafplaats of crematorium, zijn zij beschikbaar. .
- 3.2.6 De afscheidsviering in de locaties De Lutte, Denekamp en Ootmarsum is in principe altijd om 19.00 uur.
- 3.2.7 De afscheidsviering in de locaties Beuningen, Lattrop, Noord-Deurningen en Tilligte is in principe altijd om 19.30 uur.
- 3.2.8 De geplande wekelijkse liturgische viering in de locatie komt te vervallen indien een afscheidsviering op dat tijdstip zal plaatsvinden.
- 3.2.9 Als er gegronde redenen zijn tot aanpassing van de genoemde tijden, moet hierover met het pastoraal team worden overlegd.
- 3.2.10 Of er op zondagavond een afscheidsviering kan zijn, moet worden nagevraagd bij de coördinator van de betreffende locatie/geloofsgemeenschap.
- 3.2.11 Het gebruik van een beamer is toegestaan, mits dit niet de aandacht en concentratie afleidt van de liturgie. Mensen moeten ruimte krijgen om te komen tot verstillen en gebed. Met name het tonen van beelden na afloop van de avondwake om de wachttijd van de condoleance op te vullen, kan een bruikbare methode zijn. Wel moet ervoor gewaakt worden dat het kerkelijk karakter van de viering gewaarborgd blijft.

4. Begrafenis en crematie

4.1. Algemeen

De handelingen op de begraafplaats bestaan uit gebed, korte Schriftlezing, het werpen van aarde op de kist en het besprenkelen en eventueel bewieroken van het graf. Aan het graf volgt geen in memoriam meer.

4.2. Praktische punten:

- 4.2.1. Na een kerkelijke uitvaart verzorgen zowel pastores als vrijwilligers tevens het afscheid op de begraafplaats. De liturgie in de kerk en het afscheid op het kerkhof vormen wat dit betreft een tweeluik. De handelingen op het begraafplaats bestaan uit gebed, korte Schriftlezing, het werpen van de aarde op de kist en het besprenkelen en eventueel bewieroken van het graf. Aan het graf volgt geen in memoriam meer.
- 4.2.2. Een liturgisch afscheid in het crematorium kan kort zijn: lezing, gebed, gedicht en eventueel Onze Vader, Wees Gegroet en 'Heer geef hem/haar de eeuwige rust...'. Daarnaast is ruimte voor persoonlijke elementen. Er wordt geen zand op de kist geworpen (zand heeft in het crematorium immers geen betekenis) en de overledene wordt niet bewierookt. Wijwater gebruiken kan wel, hoewel de overledene al gezegend is bij de absoute in de kerk. Bij de begrafenis wordt wijwater gebruikt op het kerkhof, maar dat is om de laatste rustplaats te zegenen. Het crematorium is

geen laatste rustplaats, dus wijwater hoeft niet per se. Net als bij een begrafenis hoort bij een crematieplechtigheid geen in memoriam.

- 4.2.3. Pastores gaan alleen op verzoek van de familie mee naar het crematorium indien hun agenda dit toelaat. Zijn pastores verhinderd, dan gaat een parochieel voorganger mee voor een korte liturgie in het crematorium.
- 4.2.4. Wanneer er geen afscheid plaats vindt binnen het kerkgebouw verzorgen zowel pastores als parochieel voorgangers de begrafenis op het kerkhof. Ook zijn zij, indien de familie dit wenst, beschikbaar voor een korte gebedsdienst voorafgaand.

5. Overige punten

- 5.1. De nazorg bij alle uitvaarten is in handen van de pastores. Vanzelfsprekend komt ook aan de parochiële voorganger(s) ruimte toe om met de nabestaanden terug te blikken op het kerkelijk afscheid en de voorbereidingen. Emeritipastores hebben, in overleg met het pastoraal team, eveneens de ruimte om zelf de nazorg voor hun rekening te nemen. Willen of kunnen zij dat niet, dan komen de leden van het pastoraal team hiervoor in aanmerking.
- 5.2. Het secretariaat van de parochie Lumen Christi geeft elk afscheid dat wordt verzorgd door parochiële voorgangers, door aan de pastores. Vervolgens neemt een van de pastores contact op met de nabestaanden voor een bezoek, als men dat wenst.
- 5.4. In geval van een tragisch overlijden, zoals zelfdoding of het overlijden van een kind of jonge ouder, gaat in eerste instantie een van de pastores voor. Dit soort omstandigheden dienen door de CUC aan de betreffende pastor te worden doorgegeven. Is wegens dringende omstandigheden niemand van het pastorale team beschikbaar, dan kan de CUC de plaatselijke voorganger(s) vragen.
- 5.5. Van belang is ook dat parochiële voorgangers een eigen plek en een herkenbaar gezicht hebben en als volwaardige voorgangers worden beschouwd.
- 5.6. Op grond van een nauwe relatie tussen een parochieel voorganger en een overledene is het mogelijk dat de CUC op de verzoek van de nabestaanden deze voorganger als eerste benadert. Dit draagt ertoe bij dat parochieel voorgangers een volwaardige plek in de parochie krijgen.
- 5.7. De koster worden door de CUC op de hoogte gebracht wie bij de uitvaart de voorganger is.
- 5.8. Het pastoraal team draagt de verantwoordelijkheid voor de toerusting van vrijwilligers bij avondwaken en uitvaarten, mede op basis van behoefte bij laatstgenoemden.
- 5.9. Vanuit het pastoraal team en het parochiebestuur vindt overleg plaats met:
  - de voorgangers bij avondwaken, uitvaarten en afscheidsvieringen (halfjaarlijks)
  - de centrale uitvaartcoördinatoren (CUC's) (jaarlijks)
  - de uitvaartondernemers (naar wens)
  - de koster (via het kosteroverleg)

Het pastoraal team en het parochiebestuur van de parochie Lumen Christi.

april 2017